

«EMAKUME-BAHITZEA» ETA LEGE FONETIKOAK
GEORG VON DER GABELENTZEN
HIZKUNTZA ARROTZAK JASOTZEKO ESKULIBURUA-REN
INGURUKOAK

Bernhard Hurch
(Universität Graz)

Abstract

In his late years Georg von der Gabelentz publishes a Handbook for collecting data from foreign languages. In his legacy we found one test-copy filled in by himself for Basque. As I show this handbook does not seriously reflect the state of data collection in his time and it literally reproduces word lists already used in his earlier publication on Basque and Berber. Also the Basque version already includes parallel word forms from Tuareg and Kabyl. Schuchardt, when reviewing the v.d. Gabelentz' Basque and Berber works, severely criticizes the sloppy methodological basis as well as the lack of knowledge of the relevant literature. The public and private discussion of the two scholars is documented in this contribution. V.d. Gabelentz at one point responds to Schuchardt's methodological criticism by mentioning that peoples which lack continuity in societal development may not be expected to present continuity in higher intellectual developments like regular sound changes.

1. Testuingurua

Ekarpen xume honen helburua ez da inola ere nire burua Gabelentz-en inguruko adituen artean kokatzea.¹ Nire asmoa XIX. mendean alemanez egindako euskalaritzaren adibide txiki bat ematea da, besterik gabe. Ildo horretan, lantxo hau abian dau den bi lan-egitasmorekin loturik dago: a) XIX. mendean pentsaera zientifikoa sortzearen inguruko ikerketarekin² eta b) alemanez garatutako euskalaritzaren, era berean

¹ Ez bedi gera aipatu gabe, bai hemen eta bai hizkuntzalaritzaren historiaren beste alderdi batzuetan nire berlingar jakintzakide eta adiskide maite Manfred Ringmacher-en iritzi aditua txit lagungarria gertatu zaidala eta nire ulermenerako erabakiorra. Nire esker ona agertu nahi diet, era berean, nire lanean babesa eman didaten guztiei, Claudia Math-i (Graz-eko Hizkuntzalaritza Institutua) eta Thomas Csánády-ri (Graz-eko Unibertsitatea) bereziki. Aurkezpen elektronikoa eta 1-3 irudiak erabiltzeko baimena Altenburg-eko Turingiar Artxibategi Publikoari eskertu behar dizkiot, Doris Schilling andreari, bereziki. Euskarazko itzulpena, Maria Jose Kerejetaren gaitasun filologiko eta itzulpenzkoari, prestasun eta adiskidetasunari zor diot.

² Proiektu honen helburua Schuchardten ondarearen, pertsonaia bera kokatzen den sarearen eta mendearen garapen ekonomiko eta sozialaren arteko harremanak sakonki aztertzea da. Ikus proiektu horren aurkezpen laburra Hurch (2009b)-n.

xix. mendekoa, nondik norakoak eguneratzearekin.³ *Handbuch zur Aufnahme fremder Sprachen* ('Hizkuntza arrotzak jasotzeko eskuliburua'; hemendik aurrera *Eskuliburua*) 1892koa da, Gabelentz dagoeneko Berlingen irakasle zen garaikoa. Aginduz egindako lantxo bat da, hizkuntzalari bakan honen *opera minora* direlakoan artean dagoena. Eta hemen lantxo horri buruzko ohar pare bat egitearen arrazoa *Thüringisches Staatsarchiv Altenburg* delakoan, Gabelentzen ondarean, euskaraz osatutako ale bat egotea da, seguru asko Gabelentzen beraren eskuz (ikus 2. eta 3. atalak). Ohar-txo horiek beren testuinguru historiko-zientifikoan kokatzen ahaleginduko naiz, lehenik, eta gero deskribapen labur bat egingo dut. Jakina, euskalaritzaren esparrua izango da interesgune nagusia eta horrekin batera, noski, Humboldtengandik hasi eta Schuchardtenganaino doan adar-sarea, zeinetan jakintzalari ospetsu multzo bat gailentzen den. Beraz, von der Gabelentzen euskal txangoa honen lanen esparruan eta xix. mendeko ikerketarenean kokatzea izango da nire zeregina.

2. Euskararen eskuliburua

Gabelentzek euskararen alorrera egin zuen txangoaz eta *Eskuliburua*-ren eskuz idatziriko euskal bertsoaz aritzea, xix. mendeko alemanezko euskalaritza sistematikoki eguneratzearen eginkizunari dagokio. Kürschner-ek (2009) eskuliburuaren deskribapen orokor bat eskaintzen du, eta baita sarrerako testuaren alderdi ideologiko batzuei buruzko zenbait ohar kritiko ere.⁴

Oro har, *Eskuliburua* ez da oso aberatsa, ezta bere euskal bertsoan ere. Gabelentzek ez du bertan egitasmoaren helburuari buruzko ezer mamidunik esaten. Eta horrela aukera bat galtzen du, gainera. Jakina, koloniei *Schutzgebiete*⁵ ('babes herri') esateak koloniekiko eta hango biztanleekiko trataera kulturala eta (itxuraz behintzat) integratzailea dakar berekin, eufemismoa zurrizteko. Ez dakigu eskuliburu hori zein neurritaraino erabili izan den inoiz.⁶ Hasteko, hizkuntzalariek urrutiko hizkuntzekin harremanetan jartzeko ia aukerarik ez dutela deitoratzen du. Eskualde haietan bizi direnen "gogoaz eta buru argitasunaz" fidatzen da jasotze-lanetarako, eta honela

³ Litekeena da Humboldtengandik Schuchardtenganaino doan aldian alemanez egindako euskalaritzak funtsezko ekarririk egin ez izana (Michelena 1973), hala ere, urte haietan aipatzea merezi duten jakintza gizon batzuek beren ekarpena egin zuten arlo horretan eta jarduera hori bere testuinguruan eta bere ondorio-ezean aurkeztea da kontua, historia bere osotasunean emateko. Uler bedi, beraz, *hommage xume* hau eginkizun horren atal gisa.

⁴ Gabelentzen «Sarrera»-ri (1-5. orrialdeei batik bat) Kürschner-ek egiten dion kritika are sakonagoa izan zitekeen eta hala izan beharko zuen. Hark izendatu besterik ez ditu egiten. «Hizkuntza landugabeen» kontzeptua gogo onez eta sarritan erabili ohi zuen Humboldt-ek, baina mendearen amaieran ezin zen jada inolako oharrik egin gabe erabili. Are zalantzarriagoa da, esate baterako, behin eta berriz egiten duen «basati»-en aipamena, hizkuntzalari garaikideek dagoeneko ez zerabilten hitz hori. Koloniei «babes herri» esatea (ikus hurrengo oharra), kasurik onenean ere eufemismo hutsa da, alde guztietan independentzia gerrak egiten ari ziren urte haietan.

⁵ Alemaniak zituen kolonien izen ofiziala.

⁶ Kürschner-ek (2009) Schmidt baizik ez du aipatzen eskuliburua erabili zutenen artean. Duela gutxi M. Ringmacher-ek jakinarazi dit Berlingo Liburutegi Latin-Amerikarrean eskuliburuaren hiru ale aurkitu dituela, Lemann-Nitsche etnologo alemanak Argentinako Patagoniako hizkuntzen datuekin beteak: Suaren Lurraldeko *Fona* hizkuntza, Patagoniako *Ahúndnki* hizkuntza eta Ipar Patagoniako *Uelche*-en *Gununa Künü* hizkuntza. Kürschner-ek dioenez, liburutegi publikoetan ez dago beste alerik.

laburbiltzen du helburua: “Honek jasotze-lana erraztu beharko lieke eta hizkuntzalaritzarako lan erabilgarri, fidagarri eta argiak hornitu beharko lituzke halako uniformetasunaren bidez” (Gabelentz 1892: 1). Toki berean dio: “gure babes herrietan ez dago hizkuntza bereziki zailik”. Baina baieztapen honek zuribiderik ez izateaz gainera, ez du *hizkuntza zail* kontzeptu bitxiaren azalpenik ere ematen.⁷

Eskuliburua egokitasun lexikoak jasotzera mugatzen da. Alde horretatik, garaiko beste antzeko testu asko baino atzerago dago asmoari dagokionez, baina baita antzinagoko beste proiektu batzuk baino atzerago ere.⁸ Hitz indoeuoparren klaseen arabera antolatuta dago eta —jakinaren gainean nahiz oharkabean— (gramatikalki) garrantzitsuak diren azpisailkapen asko ez du kontuan hartzen. Hori are harrigarriagoa gertatzen da Gabelentzek behin eta berriz erakusten baitu organismo ereduari buruzko ezagutza zehatzak dituela, izan ere “Ezer ez da organismo baten antzekoagoa giza hizkuntza baino. Han, kausazko eta egokitasunezko harremanen bidez loturik dago dena” (Gabelentz 1891: 15). Hemen, ordea, ondorio hau ateratzen du: “bere bizi adierazpen oro elkarrekiko eragin hortatik [dator]” (Gabelentz 1891: 10). Ez du flexio forma bakar bat ere jasotzen, baina ezta eratorzeko ahalbide sistematikorik ere (gogora bitez, esate baterako, aditz arazleak), aditz modurik (transitibotasuna eta hortik datozen tipologia gramatikalak), ekintzaren aspekturik edo *Aktionsart* (ekintza motarik), eta horien antzeko kategoria egozpenik ere. Gauza bera gertatzen da denborari, numeroari eta gramatikazko beste zehaztapen batzuei dagokienez ere. Baina lexiko huteszkoak diren erregulartasun garrantzitsuak ere falta dira: 50 zenbaki ingururi buruzko galdera esplizituak daude, baina ez sistema hogeitar zorrotzetan eginkizun garrantzitsua duen 400 zenbakiari buruzkorik.⁹ Horren antzekoa litzateke edute modu batzuk eta besteak jasotzearen kontua ere, edutezko izenordainei buruz galdeztzea erraza izanik oso informazio baliagarria jasoko baitzuen ahalegin berezirik egin gabe. Egitura horrek ezagun du zein den atzean dagoen asmoa, hau da, lexikoaren bidez egokitasun genealogikoak aurkitzea; metodo hori erabiliz ia ezinezkoa baita egokitasun tipologikorik aurkitzea.¹⁰

Euskal bertsioa, hizkuntza honen eta Ipar Afrikako hizkuntzen, bereziki bereberaren, arteko ahaidetasunari buruzko bi argitalpen aurrerago aipatuko direnak

⁷ Gabelentzek (1893: 593) euskarari buruz ildo berean egindako beste adierazpen batek Schuchardten kritikarako bidea emango du. Oraingo honetan hizkuntza indoeuoparrekin alderatzea izango da desadostasunaren iturria.

⁸ Esate baterako, baita hizkuntz laginak jasotzeko Bacmeister-en 1773ko galdeketa-zerrendak baino askoz atzerago ere. Haiek zabalkunde handia izan zuten hizkuntzekin aritu ziren misiolariaren artean, besteak beste. Petersburgeko hizkuntza-bilduma hartan oinarritzen da, neurri handi batean. Txit irakasgarria gertatzen da milurteko baten ia laurdenean Bacmeister-ek gidari izan zituen oinarriak, hizkuntzen arteko desberdintasunei buruz zuen ezagutzaren berri ematen dutenak, aztertzea. Oro har, lan haiek XIX. mendeko hizkuntzalaritza konparatuaren hari gidarietako bat izan ziren.

⁹ Izan ere, 400-ek, 20 × 20 izanik, 20tik gorako lehendabiziko etimo beregaina eskaintzen baitu, sistema hamartarrean 100-ek edo 1000-k bezala.

¹⁰ Bestalde, Gabelentzi aipagarria iruditzen zaio Hizkuntzalaritzari dagokionez Gyarmathy-k hungariarraren eta suomieraren arteko ahaidetasuna «gramatikalki, formak alderatzearen bidez» frogatu izana (Gabelentz 1891: 26); hala ere, badirudi berari ez zaiola lexiko-etimologikoa ez den metodorik erabiltzea bururatzen. Bestalde, Gabelentz & Meyer-en (1893: 376) sarreran dagoeneko aipatzen ditu «antzekotasun gramatikalak» Melanesiako hizkuntzetan. Beraz, gai hori ez zitzaion erabat ezezaguna.

buruan zituela euskararekin ziharduen garaikoa da, zehazki. Ez du materiala zein iturritatik lortu duen aipatzen; hala ere, itxurari eta material horiekin geroago egin zuen argitalpenari begiratu, ondoriozta daiteke van Eys-en lanetan oinarritu zela soilik. Ez die hitz klase guztiei arreta bera eskaintzen. Seguru asko hortik atera behar den ondorioa da, berak erabilera zabalago baterako nahi zuela, hots, bere asmoa ez zela *Hizkuntza arrotzen datuak jasotze* hutsa. Beste egiaztapen argi eta garbi bat da, Gabelentzek *Eskuliburuaren* bertsio hau bere ikerketa euskal-berebreetarako zirriborro gisa landu zuela. 2. eta 3. irudietan ikusten den eran, lehendabizi euskal hitzak ematen ditu alemanezkoen ondoan, ondoren sarritan kabilierazko hitzak idazten ditu “kab” laburdura gehituz, eta gutxiagotan tuaregerazkoak “tuar” laburdurarekin. Hauek dira, hain zuzen ere, *Baskisch und Berberish* (Gabelentz 1893) lanean euskararekin alderatzen dituen bi hizkuntza nagusiak. Aurkezpen horrek ez du beti trinkotasun bera, baina lantxo osoan zehar mantentzen da 2. eta 3. irudietan ikusten den bezala: alemanezko hitz inprimatuek osatzen dute oinarritzko egitura, eta horien itzulpena eskuz idatzita dago, batzuetan aldaera eta guzti. Kabilierazko formen aurretik jatorria adierazten duen laburdura ezartzen du (esate baterako kabilierazko edo tuaregerazko forma bat euskarazko aldaeraren bati dagokionean). Esanahiari buruzko xehetasunak alemanez gehitzen dituenean libre geratzen den tartean ematen ditu, inprimaturiko oinarritzko fomen metodo berari jarraituz. Alemanezko hitzak *Kurrent* idazkeraz ematea eta arrotzak latindarrez (hemen, esate baterako, 78. puntuan) garai hartako ohiturari dagokio. Eskuz idatzitako alemanezko hitzak, adibide gisa balio dutenak, azpimarraturik ageri dira, gainera.

Honela dio 78.ak:¹¹

78. Erde lur, luur. <i>kab.</i> alud
(Erdarten) Thon buztin
Dammerde merla. <i>kab.</i> amadal
<i>Schlamm</i> hidoi. istil. | <i>Scholle</i> luharzabil

<i>Schmutz</i> lo(h)i, lokatsa |
|--|---|

Hizkuntzen konparaziozko zirriborro hau asko zabalduko da euskararen ahaide-tasunari buruzko bigarren argitalpen luzeagoan. Gabelentz hil ondoren bere iloba Shulengur-ek 1894an argitartu zuen monografiak bi zati beregain ditu: zati orokor bat (1-91. orrialdeak, dagoeneko 1893an agertu zen *Baskisch und Berberisch* lanaren bertsio berrikusi eta asko zabaldua) eta “Euskara eta hizkuntza bereberek (kabiliera, tuarega, ghadamsi eta Šilha), egiptoera eta koptoera, eta beste hizkuntza kamitiko batzuk alderatzeko hiztegia” (94-286. or.). Hiztegi hau eskuliburuan darabilen metodo berberaren arabera osatua dago. Bien arteko bat-etortzea hain da handia xehetasun guztietan, non hiztegiaren antolaera orokorrean *Eskuliburu*ko zenbakera berbera baitarabil; zenbakiren batean edo bestean sarrera pare bat gehiago ageri da, eta horrelakoetan a, b, c... hizkien bidez egin dira gehitzeak; azkenik, sistematikoki, alemanezko sarrera daraman zutabearen ondoren dagoeneko aipatu diren 6 hizkuntzak ageri dira, bakoitza dagokion zutabearen. Hala ere, jatorrizkoaren ereduari eutsi ahal izateko atzerapauso bat egin behar izan du: Meyer & Gabelentz (1883) lanean ia hitz

¹¹ Aurkezpenaren azalpena: azpimarratua, jatorrizkoan bezala; Courier: jatorrizkoan inprimatua; Arial: jatorrizkoan *Kurrent* idazkera; Times: jatorrizkoan idazkera latindarra.

zerrenda bereberean oinarritu zen, eta zerrenda hori han agertu zen itxura horretan lehendabiziko aldiz.¹²

Beraz, azken batean, *Handbuch* delakoak ez dakar ezer berririk. Egitura bat da, Gabelentzek berak egitura hori dagoeneko erabilia zuen argitaratutako testu batean eta geroago ere erabiliko zuen, beste bietan eskuliburuan duenaz bestelako xedez izan bazen ere. Beraz galdera bat datorkigu burura ezinbestean, hau da, ea eskuliburua benetan *Hizkuntza arrotzen datuak jasotzeko* eskuliburua ote zen. Zenbait argudio horren aurka mintzo dira, eta horien artean, nagusiki, horrelako egitura bat, besterik gabe, ez dela hizkuntza arrotzei buruzko datuak jasotzeko egokia. Gabelentz bera ere ohartuko zen horretaz, bere lanak uste hori bermatzen baitu. Hitz zerrenda hauen jatorriaren kronologiak, horien erabilerak eta helburuak hizkuntza ezagun eta deskribatuak alderatzeko xedea adierazten dute. Kontua ez da beraz, inondik ere, hizkuntza arrotzak finkatzea, sarreran dioen eran, *hizkuntza ezagunen ahaidetasun lexikoak finkatzea* baizik. Eskuliburuaren 1892ko bertsioan ez dago, beraz, azkenean engainuzkoa gertatzen den sarrera gorabehera, hamar urte lehenago hizkuntza ozeanikoen eremuan ahaidetasunari buruzko eztabaidaren testuinguruan jasotzen ez zen hitz bakar bat ere, zerrenda alfabetikoa barne. Eta beraz galdera bakar bat geratzen zaigu erantzuteke, hain zuzen ere, zergatik argitaratu zuen Gabelentzek bere izenean hain eskuliburu badaezpadako eta nahasgarria.

Horrekin guztiarekin erabat aldatzen da euskal bertsioari buruzko ikuspegia, eta Gabelentz & Meyer (1883) eta Gabelentz (1893 eta 1894) lanen testuinguru berean kokatu behar da, hau da, hizkuntz ahaidetasun (historiko-) konparatiboaren ikerketaren ildoan, hain zuzen ere. Euskara ez da eskuliburuan *hizkuntza arrotza*, bereberearekin alderatzen den hizkuntza (ezaguna) baizik. Eskuliburuan euskarazko sarreak ematen ditu lehendabizi, eta kabilierazko eta tuaregerazko formak ondoren. Horretarako darabilen sistemak erakutsi du dagoeneko, bere ustez, eraginkorra dela. Eta dudarik gabe, metodo fidagarri baten bidez hizkuntz ahaidetasun jakin bat aurkitu eta zuritzea espero zuen. Guztiarekin ere, zuribidea txit eskasa gertatzen da eta metodologiaren aldetik, badaezpadakoa.

3. Gabelentz euskarari eta euskararen ahaidetasunari dagokionez

Asko idatzi da Humboldtten eraginari edota eraginik ezari buruz, eta baita haren mendearen hondarreen menturaz izan ziren beste bide-erakusle batzuei buruz ere. Xehetasunetan sartu gabe eta inor gutxiren protesta piztu gabe esan daiteke, lehenik eta behin, haren idatzien zabalkundea xx. mendeko kontua dela xix. mendekoa baino gehiago¹³ eta, bigarren, Georg von der Gabelentzek Humboldtten berri bazuela, harekin etxekotua zegoela eta Humboldtten ideia asko eguneratzen eta garatzen aritu zela (ikus

¹² Hemen ere aldeak gutxi dira, ondorengo aldaeretan gehitzen diren sarrera bakan batzuk besterik ez, zenbakirik ematen ez zaienak eta hizkien bidez bereizten direnak. Horrela ulertzen da bestela harri-garria gertatuko litzatekeena, esate baterako «Perlenmuschel» [perla-ostrea]-ren antzeko sarrerak agertzea; era horretako hitzek askoz garrantzi handiagoa dute Gabelentz & Meyer (1883)-en erabilitako hizkuntzetan euskarari eta bereberean baino.

¹³ Izan ere, Humboldtten *Gesammelten Schriften* (lan guztiak) direlakoan edizio handia (Albert Leitzmann editore dela) ez da hasiko 1903 arte. Kurt Mueller-Vollmer eta beste batzuek argitaraturiko *Schriften zur Sprachwissenschaft* direlakoan edizio proiektu zorrotzago eta zabalagoaren esparruan, zen-

honi buruz Ringmacher *s.d.*). Euskararen analisi gutxienik ere garatugabea garai hartako euskarari buruzko idatzien urritasunarekin lotu behar da (Humboldt 1817).¹⁴

xix. mendearen amaierako hizkuntzalaritzari gagozkiola, ikerlari sail bat aipatu ohi da txanda batean; horien artean daude, bien arteko alde ugariak gorabehera, Gabelentz eta Schuchardt ere. Neogramatikari esaten zaien eskolako paradigma historiko-konparatzaile sarritan mugatuarekiko begirada kritikoak, indoeuroparrak ez diren hizkuntzekiko interesak, planteamendu tipologikoez, hizkuntzen nahasketarekiko interesak eta kreolista sendotzen lan egin izanak elkartzen ditu.¹⁵ Beren lanetarako Humboldten ideiak onartu eta erabakitasunez erabili izanak ere lotzen ditu elkarrekin (ikus Ringmacher *s.d.* eta Hurch 2009a). Elkarriz bidalitako gutun sorta bat gordetzen da, ez oso ugaria. Schuchardten ondarean Gabelentzen bizitzaren azken hamar urteetako zazpi gutun daude.¹⁶

Gabelentzen euskararekiko hala-holako hurbilketa baten ondorioz —Schuchardt baitzen zalantzarik gabe Humboldten lanen jarraitzailea— hizkuntzalaritza-liskar bat izan zuten, Schuchardtek (1893) *Literaturblatt* aldizkarirako Gabelentzen *Bas-kisch und Berberisch* (1893) lanari buruz idatzi zuen iruzkin bat zela medio.¹⁷ Gabelentzen lehen saio honek Schuchardten erabateko arbuioa aurkitu zuen. Azken honek, euskararen eta bereberearen ahaidetasunari buruzko oinarrizko tesia lehen batean baztertzen ez bazuen ere, inork egin ditzakeen ia hutsegite metodologiko guztiak egotzi zizkion xehetasun handiz: gaiari dagokion bibliografia egokia ez ezagutzea, hitz soilak eratorriekin alderatzea, hitz batzuek elkarrekin duten oinarri erromanikoaz ez ohartzea, eta abar. Schuchardt harriturik agertzen da jatorri beretik abiatuz dibergentzia fonetikoak gertatu ahal izatea Gabelentzek zer nolako arintasunez onartzen duen ikusita. Gabelentzek zenbait orrialdetan zehar arrazoitzen du aldaera-sorta (604-608. or.). Darabilen terminologia dela-eta (esate baterako *Lautbild*, soinuaren irudia), batzuetan badirudi garai hartan berri-berriak ziren fonologiaren jatorriari buruzko jarrerak —alemanaren esparruan Jost Winteler, Mikolai Kruszewski, Jan Boudouin de Courtenay hizkuntzalarien bidez, baina baita Eduard Sievers-en bidez ere, hurbilago zitzaizkion neogramatikarien artean— baneratuak zituela, baina nahasmenak eta eboluzioaren ideiekiko mendekotasun ideologikoak lausotu egin zioten ikusmen-argitasuna. Hori nabarmena da aldaera ugarien (termi-

bait lanetan aipatzen da Humboldten lanen ezagutza urria xix. mendean. Baina hori ez da lan honen gai nagusia.

¹⁴ Euskararen historiaurreari eta protohistoriari buruzko lan hauen bidez Gabelentzek jakinaren gainean Humboldten (1821) bideari jarraitu nahi zion, argitu gabe geratuko da.

¹⁵ Inola ere «talde» gisa hartu behar ez den horretakoak dira zentzu zorrotzean hizkuntzalaritza esaten zaionaren historia osatzen duten izen batzuk, eragin handia izan dutenak eta aipatu gabe uztea merzei ez dutenak, esate baterako Otto Jespersen, Jan Boudouin de Courtenay, eta abar.

¹⁶ Wolf-en (1993: 175) zerrendaren arabera, gutunek 3204-3210 katalogo-zenbakiak daramatzate Graz-eko Unibertsitateko Liburutegian Funts Berezien artean aurkitzen den Schuchardten ondarean, eta 1882tik 1893ra doan aldikoak dira. Guztietan, baita beherago agertzen denean ere, hizkuntz nahasketaz (errusiera-txinera) eta kreoleraz (Eki Timor-ekoak batik bat) ari dira, nahiko tonu hotzean.

¹⁷ Dagoeneko aipatu den xix. mendeko arrazoibideei eta bitartekoei buruzko proiektuaren esparruan, nabarmentzekoa da, hemen bigarren mailako garrantzia badu ere, urte haietan eztabaida lastertasun harrigarritz gertatzen zela: Gabelentzek 1893ko ekainaren 22an eman zuen Berlingo Akademiaren aurrean izen bereko hitzaldia, hau berehala argitaratu zen saioen agirian, eta *Literaturblatts für germanische und romanische Philologie* aldizkariaren iraileko alean erantzun zion Schuchardtek bere ohar kritikoekin.

nologia berriaren arabera) eta zibilizazioak bere bilakaeran izandako aldien artean harreman bat finkatzen saiatzen denean. Behin baino gehiagotan darabil Gabelentzek (Gabelentz & Meyer 1883: 379, Gabelentz 1893: 606) “emakume-bahitzea”-ren irudia bizitzako aldaketen ezegonkortasunaren adierazpide gisa, eta horrek eragina izango luke egokitasun fonetikoaren erregulartasunean ere. Elkarren artean gainjartzen diren zirkuluen irudia, geroago eredu fonologikoetan neutralizazio, *overlapping* edota *Aufhebung phonologischer Gegensätze* esango zitzaiona, itxura batera ia egokitasun fonetiko guztiak posible diren kaos batean amaitzen da Gabelentzekin, baina, bestalde, eta Schuchardtek ohartarazten dion eran, benetan gertatzen diren batzuk falta dira. Neogramatikariaren pentsaeraren eta ikerketaren alorrean iraun duen ezagutzarik izan bada, aldaketa fonetikoaren sistematikotasunarena izan da, eta era berean, garai hartan taxutzen hasia zen pentsaera tipologikoak elkarrekin bizi diren ezaugarri gramatikaletatik ustekabea eta apeta baztertu nahi zituzten. Iruzkina horretan Schuchardtek ez zion heldu bere ohiko gaietako bati; zenbait urte geroago egingo zuen, ordea, berebereari buruzko bere lanean *oinarrizko ahaidetasuna* eta *ahaidetasun historikoa* kontrajarriz.

Antza denez Gabelentzek kasu eman zion Schuchardten *Baskisch und Berberisch* lanari buruzko iruzkinari, metodoari eta edukiari buruzko kontrako argudioek lanaren seriotasunari buruzko zalantza sorrazteko adina indar baitzuten. Nolanahi dela ere badirudi Schuchardtek bere *Baskischen Studien I* bidali ziola Gabelentzi eta horrekin batera baita dagoeneko aipatu den *Baskisch und Berberisch* iruzkina ere. Gabelentzek 1893ko irailaren 5ean bidali zion erantzun-gutunean argi ikusten da benaz hartu zuela (ikus ondoko testua eta baita, beherago, gutunaren lehen orrialdearen irudia ere, 4. zenb.).¹⁸

Poschwitz bei Altenburg, S.
d. 5. Sept. 1893.

Hochgeehrter Herr College!

Herzlichsten Dank für Ihre interessanten Baskischen Studien I und zumal für Ihre Besprechung meines Aufsatzes. Diese kommt mir doppelt gelegen, da ich eben dabei bin, die Sache in Buchform auszuarbeiten. Sie hatte ich gar nicht bei den Basken gesucht, sonst hätte ich mich längst an Sie gewandt. Daß ich schon in Gèze und Giacomino Vorgänger hätte, erfahre ich nun erst und muß mir deren Arbeiten verschaffen, ebenso Ihre Besprechung des Giac. im Literaturbl. und Ihr Romanisch-Baskisches. Hätten Sie davon noch entbehrliche Exemplare, so wäre ich Ihnen sehr dankbar für deren Mittheilung. Jedenfalls bitte ich Sie, mir Zitat, Ort und Jahr des Giacomino'schen Buchs angeben zu wollen.

Ihre romanischen Erklärungen möchte ich doch nur zum kleinsten Theile annehmen, soweit sie nämlich ihrerseits auf ihren indogermanischen (lateinischen, keltischen pp) Ursprung erklärt sind (sic). Soweit Sie [2] dies nicht sind, ist mir die Priorität des Baskischen wahrscheinlicher.

Wo ein baskisches Wort zugleich in der eigenen Sprache seine Etymologie findet und im Berberischen ein durch genügende lautliche Analogien gestütztes Gegenbild hat, kann der Anklang zufällig sein. Ebenso gut kann aber auch die Volksetymologie ein allgemeines Wort einem neuen etymologischen Kreise zugeführt haben.

¹⁸ Graz-eko Unibertsitateko Liburutegian, Funts Bereziatan, Schuchardten Ondarean, gutun horrek 3210 inbentario zenbakia darama.

Sie sagen: meine Tabellen der baskischen Lautvertauschungen lassen nicht Weniges, darunter sehr Merkwürdiges beiseite. Was wäre das? Ich bin geflissentlich nicht viel weiter, wohl nicht überall so weit gegangen wie van Eys, wäre Ihnen aber sehr dankbar für Ergänzungen.

Ich sehe, Sie verfügen über reicheres Material als ich. Mich haben all meine in Berlin gethanen Nachforschungen nach etwaigen Vorgängern nicht zu Gèze und Giacomo geführt: weder in der königl. Bibliothek noch von meinen Collegen konnte ich etwas von Vorarbeiten Anderer erfahren, und in romanistischen Zeitschriften nachzu-|3|suchen, - wie konnte ich darauf verfallen?

Mir liegt vor der Hand daran, zweierlei nachzuweisen: 1.) den hamitischen Ursprung des Baskischen und 2.) die Thatsache, daß es in der Lautgeschichte der Sprachen nicht überall so reinlich hergegangen ist, wie angeblich bei den Indogermanen. Wissenschaftliche Apriorismen und Dogmatismen können Ihnen nicht verhaßter sein, als sie mir sind, und Sie sind mehr noch als ich ein Mann, der auf neuen Pfaden zu wandeln liebt.

In vorzüglichster Hochachtung

Ihr ergebenster

GvdGabelentz.

[Poschwitz bei Altenburg, S[axonia].

1893ko irailaren 5a.

Nire lagun txit agurgarria!

Mila esker zure *Baskische Studien I*-engatik eta, batez ere, nire artikularen iruzkinagatik. Aukera-aukeran datorkit, izan ere, liburu itxura emateko asmoz lantzen ari naiz une honetan. Inoiz ez zitzaidan zure izena euskararen kontuetan burura etorriko, bestela, aspaldi jo izango nuen zugana. Orain arte ez dut jakin aurrekoak izan ditudanik, esate baterako Gèze eta Giacomo, eta haien lanak eskuratu behar ditut, eta baita Giac[omino]-ri buruzko zure iruzkina ere, *Literaturbl[att]*-en argitaratua. Eta zure *Romanisch-Baskisches*. Oraindik azken horren alerik bazenu, asko eskertuko nizuke bat bidaltzea. Era berean, Giacomo-ren liburuaren aipamena, tokia eta urtea ematea eskatuko nizuke.

Guztiarekin ere, ez dut zure azalpen erromanikoen zati txiki bat baizik onartzen, izan ere, beren jatorri indoeuroparrak (latindarrak, keltak eta abar) argitzen baititu (*sic*). Halako ez direnei dagokienez, berriz, euskararen aukera iruditzen zait gertaerazena.

Euskal hitz baten etimologia hizkuntza horretan bertan aurkitzen denean eta aldi berean bereborean nahiko analogia fonetikotan oinarrituriko korrelatua duenean, antzekotasuna ustekabekoa izan daiteke. Baina litekeena ere da herri etimologiaren eraginez antzinako hitz komun bat beste eremu etimologiko batera igaro izana.

Zuk diozu: nire euskararen aldaketa fonetikoaren taulek alde bat uzten dituzte ez gutxi, eta batzuk oso nabarmenak. Zer esan nahi du horrek? Nahita ez naiz askoz urrutirago joan, seguru asko ez, denean, van Eys bezain urruti, baina asko eskertuko nituzke zure ohar gehigarriak.

Ikusten dudanez, nik baino material ugariagoa duzu. Berlinen aurreko posible guztien bila ibili naizenean ez ditut Gèze eta Giacomo aurkitu: ez dut aurreko lanen berririk izan ez Errege Liburutegian eta ezta nire ezagun hizkuntzalarien artean ere, eta, nola bururatuko zitzaidan erromanistikako aldizkarietan bilatzea?

Oraingoz bi eratako gauzak frogatu behar ditut: 1.) euskararen jatorri kamitikoa eta 2.) hizkuntzen historia fonetikoan gauzak ez direla, antza denez, indoeuroparretan

izan diren bezain garbiak izan alde guztietan. Ziur naiz ez dituzula jakintzan apriorismoak eta dogmatismoak nik baino gehiago gorrotatzen eta zu, ni baino are gehiago, bide berrietan barrena ibiltzea gogoko duzun gizona zara.

Adeitasunez agurtzen zaitu
Zure zerbitzari zintzo

GvdGabelentzek]

Gutun honek ez du, berez, iruzkin xherik behar. Gabelentzek oso modu orokorrean arbuiatzen ditu Schuchardten kontrako argudioak eta aitortzen du bibliografia egokia eta eztabaidaren egoera ez dituela ezagutzen. Egungo irakurlea txundituta geratuko da Gabelentzek erromanistikako aldizkarietan literatura egokia aurkitu ahal izatea hain harrigarri aurkitzeaz. Gutunak, oro har, Gabelentzek bi helburu dituela erakusten du; argi eta garbi adierazten ditu eta, gainera, aurrez erabakitako jarrera baten erakusle dira, gaiari buruz duen ezjakintasuna aitortu duen arren. Hala ere, hurrengo esaldian dio, jakintzako apriorismoak gorroto dituela.

1894an, bera hil ondoren, lehenago aipatu den aldaera zerbait xeheagoa argitaratu zen. Baina esan beharra dago han ere Gabelentzek ez duela ez bibliografia zientifiko egokirik eta ezta argitaratutako kritikarik ere aipatzen, erabili dituen iturriak baizik ez ditu aditzera ematen (berriz ere, van Eys). Sarreran aldaketa fonetikoaren esparru teorikoa mugatzen du nolabait (eta horrekin batera, hizkuntza ahaidetasunaren oinarriak). Funtsean, “denak balio du” printzipioari eusten dio. Baina horretarako beharrezkoa da proposatutako hitz-ekuazioak, gehienetan elkarrengandik oso urrun daudenak, arrazoitu ahal izatea. Neogramatikarien lege fonetikoaren gerriko estuari egindako kritikak ez dira *a priori* finkatutako helburuak lortzeko bidea baizik:

Wen aber seine Forschungen in entlegene Gebiete der Sprachenwelt führen, der kann es auch erfahren, dass die Menschen nicht allerwärts so sicher articuliren, wie angeblich bei uns zu Hause. [...] In einer solchen Gegend, in einem Sprachenkreise, wo feste Lautgesetze nur vereinzelt zu finden sind, wo recht eigentlich die Regelmäßigkeit in den Lautvertretungen die Ausnahme bildet, glaube ich mich diesmal zu befinden. Hier gilt es, entweder eine neue Methode der vergleichenden Untersuchung zu schaffen oder einfach auf die Forschung zu verzichten. Haben mich nun meine Bestrebungen nicht ganz fehlgeleitet, so haben sie in der Vorgeschichte der verglichenen Sprachen eine Entwicklungsphase blossgelegt, wo die Articulation unerhört frei und schwankend war. (Gabelentz 1894: 2).

[Ikerketek urrunagoko hizkuntzen alorrera garamatzatenean, gerta liteke gizakiek gure artean antza denez egiten den adinako arautasunez alde guztietan ez ahoskatzea. [...] Nire ustez, oraingo honetan horrelako egoera baten aurrean nago, lege fonetiko sendoak noizean behin baizik aurkitzen ez diren hizkuntza eremu batean, egokitasun fonetikoaren erregularitasuna berez salbuespena den eremu batean. Hemen, edota azterketa konparatibo baterako metodo berri bat sortu behar da edota, bestela, ikerketari uko egin behar zaio. Baina nire ahaleginek okerreko bidetik eraman ez banaute, alderatutako hizkuntzen bilakaeran aldi bat finkatu dut, zeinean ahoskera harrigarriro askea eta zalantzia baitzen.]

Inork ez du gaur egun tesi hori benaz defendatzen, eta aurretik ere, ez zuten ez Humboldtak eta ez honen ondorengoek ere defendatu. Aipu horrek ez du lege fonetikoaren onarpen espliziturik adierazten, aitzitik, toki berean eta lege horiei dagokien

nez dio “Hizkuntzen historiaren oinarritzat jotzen zena, historia horren ikerketaren oinarrietako bat baizik ez da”. Beraz, hizkuntza indoeuropar klasikoen ikerketari lege bereziak egotzen dizkio, hizkuntza “landugabeen”-en aurrean. Azken horiek aztertuz zera ondorioztatzen da: “Lege fonetikoaren izaera ez zen nahitaezkoa, hautazkoa baizik” (Gabelentz 1894: 9). Lege fonetikoaren inguruko eztabaida boladan zegoen oso urte haietan, eta arbuio eta higuinak era askotara gauzatzen ziren. Euskara eta berebera alderatzean duen helburu bikoitza, aipatutako gutunean adierazten duen eran, hain nahasirik dago, ezinbestekoa gertatzen baita ohar kritiko bat egitea: euskararen eta bereberaren arteko egokitasun fonetikoak ez dira lege fonetikoaren araberrakoa; baina hizkuntza landugabeetan lege fonetikoek estatus sendorik ez dutenez, egokitasun fonetiko zabalagoetatik abia daiteke eta hortik hizkuntzen arteko ahaidetasuna ondoriozta daiteke, eta hau, berez, lege fonetikoaren aurkako argudioa da. Horrelako arrazoibidea eztabaidagarria da eta, oso borondate onekoa izanik ere, zirkularra.

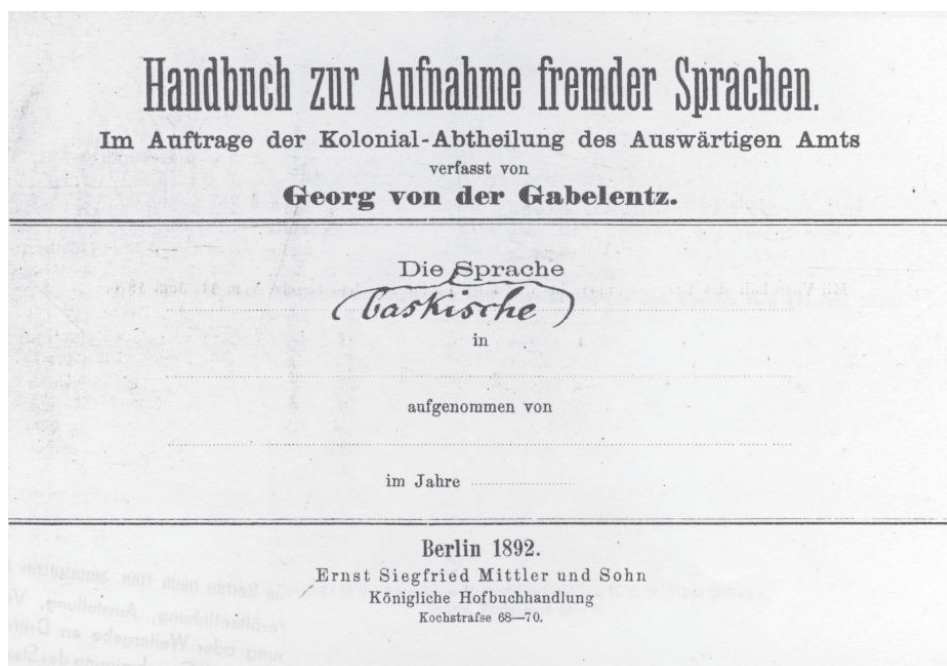
Gabelentz ez zen inondik ere euskalaria, euskalaritzari ez zion ekarpenik egin, ez zuen benetako euskal gairik planteatu. Baina ez zuen horretarako asmorik ere.¹⁹ Ez zen ohartu eusk. *ethorkei* ‘jatorri, leinu’ *etor* erro batekin loturik dagoela, eta *-ki* eratorpen atzizkia daramala eta, beraz, ezin dela besterik gabe kabilierazko *þerga* edo *ðerga* ‘herri’ morfemabakarrarekin alderatu. Bere ezagutzaren iturria van Eys-en hiztegia eta gramatika dira (van Eys 1873 eta 1879), garai hartan alemanez egiten zen esparruan zabalduenak, eta gehienetan etimologiari buruzko argibiderik ematen ez dutenak. Gabelentzek ez zuen haratagoko ikerketarik egin.²⁰ Antzaenez ez zuen dialektologiari buruzko bibliografia ezagutzen, eta haren urritasunaz kezkaturik zen (Gabelentz 1894: 10), baina XIX. mendearen erdi alderako nahiko aurreratua zegoen (Gómez 2007). Euskararen eta erromantzeen gaia ere ez zegoen sistematikoki garatua ahaidetasunari dagokionez, eta hori harrigarria da 2000 urteko harreman ukaezina eta etengabearen ondoren. Gai horietan guztietan Gabelentzek ez zuen ulertu dagoeneko argitaratuta eta eskura zeuden Humboldtaren idatzien esanahi berezia. Bereberaren hipotesia ez da gerora euskararen ahaidetasunari buruzko eztabaidetan eta ezta lan orokorragoetan ere seriozki aztertu (ezta aspaldi samarrekoko diren batzuetan ere, Michelena (1964)-an, esate baterako). Badirudi Schuchardtek ez zuela *ahaidetasunaren* kontua berriro benaz hartu. Bere liburu guztien artean Graz-eko Unibertsitateko liburutegian dagoen alean noizean behin baizik ez dira aurkitzen zuzenketak, azpimarratzeak eta inprenta-hutsen zuzenketak. Eskuz egindako azpimarratze batzuk nahiko ironikoak dira, esate baterako, 10. orrialdekoa: “Egokitasun fonetikoak ustekabearen ondorio izan daitezke”.

¹⁹ Beste argitalpen batzuetan ere euskarari buruzko aipamen benetan ilunak egiten ditu, inolako argibiderik eman gabe. Hemen, esate baterako (Gabelentz 1890: 785): «Herri ingeles-txinatar mestizo baten, oso kultura jasoa izanik ere, belaunaldi askoren ahaleginaren ondoren emango zion itxura ingelesaren *pidgin* behartsuari bere Espirituaren adierazle egoki bihurtu arte. Eta txerokeek, zeinen hizkuntza ehiztari-herri batez mintzo den, beren kultur helburua beren ahaleginari esker iritsi baldin bazuten, hala egin genuen guk ere, behinola nekazari eta burges herria. Nork daki Bizkaiko Golkoan dagoeneko horrelakorik gertatu den. Finlandiar, estoniar eta livoniar sedentarioek, jatorriz bizitza nomadari zegozkion hizkuntzak izango zituzten, eta behar berrietara egokitzeke, helburu jasoagoen mailara igotzeko, zein bitarteko erabili dituzten aztertzea izango litzateke kontua».

²⁰ Izan ere, van Eysen hiztegia aurreko hiztegi klasikoaren bilduma da, alde horretatik guztiz baliagarria, baina ez du ezer berririk gehitzen. Bere iturriak ez dira, gainera, beti fidagarriak.

4. Bibliografía

- Bacmeister, H. L. Ch., 1773, *Objavlenie i prosenie kasajusčija do sobranija raznach jazыkov v primerach* [Nachricht und Bitte wegen einer Sammlung von Sprachproben]. St. Petersburg: Akademie der Wissenschaften.
- Eys, W. van, 1873, *Dictionnaire basque-français*. Paris: Maisonneuve.
- , 1879, *Grammaire comparée des dialectes basques*. Paris: Maisonneuve.
- Gabelentz, Georg von der, 1891, *Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse*. Leipzig: T.O. Weigel Nachfolger.
- , 1892, *Handbuch zur Aufnahme fremder Sprachen*. Berlin: Mittler.
- , 1893, «Baskisch und Berberisch», *Sitzungsberichte der königlich preußischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Phil.-hist.* Cl. vom 22. Juni 1893, 593-613.
- , 1894, *Die Verwandschaft des Baskischen mit den Berbersprachen Nord-Afrikas nachgewiesen von ___*. Hrsg. nach dem hinterlassenen Manuskripte durch Albrecht C. Graf von der Schulenburg. Braunschweig: Sattler.
- & A. B. Meyer, 1883, «Beiträge zur Kenntnis der melanesischen, mikronesischen und papuanischen Sprachen. Ein erster Nachtrag zu Hans Conon's von der Gabelentz Werke "Die melanesischen Sprachen"». In *Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königlich Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften*. Bd. VIII. Leipzig: Hirzel, 373-490.
- Gómez, R., 2007, *XIX. mendeko euskal gramatikagintzari buruzko ikerketak*, Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea (Argitalpen Zerbitzua).
- Humboldt, W. von, 1817, «Berichtigungen und Zusätze zum ersten Abschnitte des zweyten Bandes des Mithridates über die Cantabrische oder Baskische Sprache». In: J. C. Adelung & J. C. Vater Adelung, *Mithridates oder allgemeine Sprachkunde mit dem Vater Unser als Sprachprobe in bey nahe fünfhundert Sprachen und Mundarten*, Band 4, S. 275-360. Berlin: Vossische Buchhandlung.
- , 1821, *Prüfung der Untersuchungen über die Urbewohner Hispaniens vermittelt der Vaskischen Sprache*. Berlin: Dümmler.
- Hurch, B., 2009a, «Humboldt qua Schuchardt». *Nuevos Extractos de la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País*. (Suplemento 18-G del Boletín de la RSBAP). Donostia-San Sebastián: 163-190.
- , 2009b, «Ein Netzwerk des Wissens: Einige Voraussetzungen zur Profilierung der Philologie». In *Das Potential europäischer Philologien. Geschichte, Leistung, Funktion*. Hg. Christoph König. Göttingen: Wallstein, 248-264.
- Kuerschner, W., 2009, «Georg von der Gabelentz' *Manual for Recording Foreign Languages* (1892)». In *Origins, Aims, Methods, Effects. Current Issues in Unity and Diversity of Languages. Collection of the Papers Selected from the CIL 18*, Published by Linguistic Society of Korea-Seoul: Dongnam Publishing Co., 3897-3920.
- Michelena, L., 1964, *Sobre el pasado de la lengua vasca*. Donostia-San Sebastián: Auñamendi.
- , 1973, «Guillaume de Humboldt et la langue basque», *Lingua e Stile* VIII.1: 107-125.
- Ringmacher, M. (s.d.), «Der Humboldtianismus von Georg von der Gabelentz». Ms. Berlin.
- Schuchardt, H., 1892 «Anzeige von: Cl. Giacomino, Delle relazioni tra il basco e l'antico egizio», *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie* 13, 426-430.
- , 1893, «Anzeige von: G.v.d.Gabelentz, Baskisch und Berberisch», *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie* 14, 334-338.
- Wolf, M., 1993, *Hugo Schuchardt Nachlaß*. Graz: Leykam.

5. Irudiak²¹

1. irudia

Eskuliburuaren izenburu orrialdea

²¹ 1-3 irudien jatorrizkoak Altenburg-eko Thüringischen Staatsarchiv-en (Turingiar Artxibategi Publikoa) daude, G.IV.a.2. katalogo zenbakiarekin; 4. irudiko gutuna, Graz-eko Unibertsitateko Liburutegian, Funts Bereztan, Schuchardten Ondarean, eta 3210 inbentario zenbakia darama.

40 III. Substantiva. D. Wetter. 74 bis 77. E. Erde. 78 bis 79.

14. Nebel *lambro. lano.*

75. Thau *azaros. iantz, iruntz, ihi(n)tz* *Lab. azeris*

76. Regen *labariakor. bisots. euri, uri, zaparrada.*
lagal arri, harri (= sein). Labaruzza, abaruzza. chif(?)her? chingor. inotari.
regulozen ostrellakia. Lab. abaruzi?

77. Überschwemmung *ode? ugode, hurorde.*
funf izotz, kharrain. iherma Lab. qerak = fil *Lab. qerain*
(Lab. aqezur = fi. E. Erde.

78. Erde *luur. luur. Lab. alud.* *Luur sail.* *Lab. luharzabil.*
(Erdarten) Luur buztin
Luminada merla. Lab. amadal
Wolfram hidoi. istel. *Luuriz lakti, lokatza*

79. Land *erri, herri. Landa* *Lab. gari? iri?*
(Landschaft) Labaki.

2. irudia

Eskuliburuaren 40. orrialdea

III. Substantiva. E. Erde. 80 bis 87. 41

80. Feld *sor(h)o, solo.* *Lab. ayrgan, sahal. Lab. fald alor*
 Garten *baratz* *Lab. taulen.*

81. Ebene *larraim, nabe, hordeki, zelhai.*

82. Ort *orde* *(Lab. urbi = juben?) tigi. ziri. Luur. alde* *Lab. fald*

83. Weg *bide, kharrika, labazerg.* *(une, gune, Lab. agunim) Luur. heretcha, herretta. zantz, aygama.*
Lab. abrid *Lab. endrezera (funda?) inda, mehaka.* *Luur. Zaldain. zalka*
Luur. erreka, ichaka, ixekia. *Lab. (h)ido.*

84. Gränze *burdax, chede, gede. eskas. marra. zedarr. mugorri. thini.* *Lab. ubazrer*

85. Rand *baeter. ertz. Lab. Lab. list.* *Luur. moshor, mukur, sumbi.*

86. Berg *hegi, mendi. Luur. tehi.* *Lab. isull? izi?* *Lab. agemmun?* *Luur. derpin. ton. galyur, gander*
Lab. aldapa. ike. malia. muno, patar. *Lab. erroitz, eriz. koton malhar.*
Luur. meta, mura, mora, murto, mulko, mulho, mullo, mulla, mulza.

87. Wald *abe, habe. baso. inabarkhi. oihan.* *Lab. bayant.*
Luur. bazter. xerthana.

3. irudia

Eskuliburuaren 41. orrialdea

Bask. Stud. ¹⁸⁶⁵ Pöschwitz bei Altdenburg, S.
 3210 J. S. Graph. 1893.

Gaijge afstufte farr Collage!

Geylusten dacht für Ihre ientun,
 apachen hab ichun studien I und zümel
 für Ihre Geyngung unimel Auffatzel und
 kommt mir doppelt gelagen, da ich eben da,
 brüder, die Dachs in Caissem redigieret
 die Sache ich gar nicht brüder haben geschickt,
 was fällt ich mich längst an die gewand,
 daß ich schon in Geze und Giacomino Horz
 gängig fällen, was ich mich nicht mit und
 mich denn Arbeiten verhoffen, aber die
 Geyngung des Giac. im Literaturb. und
 die Romanist-Verst. fällen die dach,
 was die kulturelle Bewegung, so was
 ich schon sehr dankbar für deren Mit-
 theilung. Jedemfalls bitten ich die, mich
 Titel, daß ich die die Giacomino Ihre
 Briefe angucken zu wollen.

Ihre romanistischen Forderungen mich
 ich doch mich zum Einigen Epitel anmaß,
 man, sowohl die namentlich ich nicht auf
 ich und romanistischen (latinschen, Galis-
 chen etc) Ursprung unbekannt sind. Sowohl die

4. irudia

Georg v.d. Gabelentz Hugo Schuchardt 1893ko irailaren 5ean bidalitako gutuna